

מגלה עקבות הדורות הקודמים

בישראל יש קומץ של בלשים גנאלוגיים, והביקוש לעבודתם הוא עצום. כאשר העדים האחרונים הולכים לעולמם, משפחות מחפשות בקדחתנות את יקיריהם. העקבות מובילים בדרך כלל לפולין.

קרולינה פשברוצקה מתל-אביב

בספר טלפונים של קרקוב עד שנת 1939 תחת האות H מופיע: "הויטש קרול, בעלים של מתפרה ז'לונקה 14" ומספר הטלפון.

היום, כעבור 80 שנים, הספר בוודאי היה מגיע לגנזך, אילולא פנייה שהתקבלה במחלקה לגנאלוגיה יהודית במכון ע"ש עמנואל רינגלבלום בוורשה. הפניה נשלחה מקבל פומוזה, על ידי ר', המחפשת את דודתה טרסה, שעל פי שמועה עדיין נמצאת בחיים ומתגוררת בישראל. האם אבי היה יהודי? שואלת ר'. מי היו יתר בני המשפחה? ר' שרויה בחוסר ודאות, מעוניינת לקבל תשובות. עובדי המחלקה לגנאלוגיה יהודית מתחילים להפעיל את קשריהם.

כעבור רגע גידי פורז, בביתו במושב לא גדול, אי שם בדרום ישראל, מקבל מייל מהמכון ומשפשף ידיו. כעבור כמה ימים הוא לומד שלא רק גב' ר' מחפשת את טרסה, והעניין הוא יותר מסובך מכפי שנראה על פניו.

קו הדורות

"בלש. תקראי לי בלש, בלש היסטורי. אפשר גם בלש יוחסין. אל תכתבי "חוקר" או "גנאלוג". לדעתי, שני המונחים האלו אינם מקיפים את מלוא הנושאים שבהם אני עוסק, אומר גידי פורז.

במה הוא עוסק, למעשה? "בחיבור של משפחה לתולדותיה. אינני מחפש את הנפטרים, אינני מתרכז במוצא. מתוך הכרת ההיסטוריה של המשפחה אני מסיק על בניה שחיים עד היום ויוצר את הקשר ביניהם, ואחר כך מתחיל לקבל הזמנות למפגשים משפחתיים.

גידי פורז הוא בן 67, יש לו בלורית תלתלי שיבה ומבט של אדם ששקוע במטרותיו. מהנדס במקצועו, כמה וכמה שנים עבד בחברות ידועות בענף טכנולוגיית מידע בישראל ובארצות הברית. עד לפני שבע שנים ניהל עדיין חיים מסודרים של מומחה עם חווה עבודה יציב, ביטוח פרטי ומתנות לחגים.

היום הוא חי כאילו רחוק מאור הזרקורים, במושב ביצרון, אך כל חייו כאילו קיבלו צבע. בתוך כמה שנים הצליח לאתר מעל 15 אלפי אנשים ובנה כמה מאות אילנות יוחסין.

יש דורשים רבים לפועלו, כל יום מופיעים כמה מהם. מתקשרים אליו באמצעות אתר האינטרנט הנקרא "קו הדורות".

מי הם? אלו אנשים שמבקשים לגלות את שורשיהם. ילדים, שרגע לפני מות ההורים מסדרים בקדחתנות את המסמכים המשפחתיים כדי להציל עובדות מתהום הנשייה. ניצולים מהשואה, שיודעים על משפחתם רק ככל שנשמר בזיכרון הילדותי שלהם, שהוא כה מכזיב.

פורז עובד ללא לאות. כעת מונחים לפניו 14 תיקים, חלקם ללא תשלום (*pro bono*), עבור קורבנות השואה. בזמן העבודה הוא שוכח את חייו הפרטיים. מתעד בלי הפסק. מכרים שפוגשים אותו בארכיונים, בספריות או בבתי העלמין מתברחים לפעמים, ש"גידי נמצא בכל מקום". הוא אינו פוסח על פנלים, משתתף בפורומים של גנאלוגים באינטרנט, חבר בכמה אגודות. על מיילים הוא משיב השכם בבוקר, בזמן ארוחת הצהריים, בלילה. כאילו עבודתו הפכה להיות כל חייו, וחיים בצורה זו - לתשוקה.

יש לו הרבה מקורות מידע. בארכיונים, בערים ובמושבים, בקיבוצים ובבתי גיל הזהב. הוא ממהר, משום שהוא יודע שהזמן קצר ומי שיכול לחלוק אתו מידע יפרוש בקרוב. בנפשו פנימה הוא יודע שרק על ידי זריזות הוא יכול לכפר על מחדל אחר לגמרי.

הסוד מטהרן

הוא אוסף בסבלנות פיסות מידע אודות ר' ודורתה טרסה, בונה מהן שלמות אחת. בוחן מסדי נתונים בארכיונים מקומיים – בהרף עין, כראוי למומחה לטכנולוגיית מידע. מתברר לו, שבעבר בני המשפחה חיפשו אלו את אלו ללא תוצאות.

הוא מגיע אל דף-עד, עדות זיכרון בארכיון של יד ושם, שבו מצוין אדם בשם קרול הויטש. ביד ושם יש כ-2.6 מיליוני דפים מסוג זה. גידי פורז חוזר אליהם חדשות לבקרים ובכל פעם משתאה שזה מספר השמות שנשתמר בסך הכול מ-6 מיליון קורבנות השואה.

כעת הוא כבר כמעט בטוח שהויטש הוא אביה של טרסה שאותה מחפשת ר'. מהדף הוא לומד שהוא ברח מקרקוב לברית המועצות והשאיר שם אישה בשם הלה ושתי בנות, טרסה ואלזה. אחרי המלחמה שלש הנשים עלו לישראל וחיו כאן עד יום מותן. טרסה, בניגוד למידע שהיה לר', נפטרה בשנת 1997. הן הלכו לעולמן מבלי לדעת מה עלה בגורלו של אביהן.

עקבותיו של קרול נעלמים בברית המועצות.

בעמוד פייסבוק של גנאלוגים גידי כותב שהוא מחפש את קרול הויטש. שם זה, הגם שמשובש בגלל הכתיב העברי, מצלצל מוכר לאחת החוקרות. היא מוצאת תמונות של בית קברות קתולי בטרהרן. השם שעל אבן המצבה נשמע אמנם אחרת, אך היא שולחת לגידי תצלום.

התצלום מעורר תהייה. הכיצד מופיע צלב על קברו של חייט יהודי?

לבית התפוצות בתל אביב מועברת הרשימה המלאה, שנמצאה, של אלו הקבורים בטרהרן. הוא משפשף את עיניו. הנה בבית קברות קתולי באירן, בין כמעט אלפיים פולנים, מצאו את מקום מנוחתם גם יהודים פולניים רבים. יתכן שמשפחות של רבים מהם עד היום אינם יודעים היכן טמונים יקריהם.

המצבה בטהרן אינה מבהירה באילו נסיבות נפטר קרול הויטש בשנת 1942. אפשר לשער שבשנת 1941 הוא הצטרף לצבא הגנרל אנדרס ויחד אתו עזב את ברית המועצות. אך הוא לא שרד את דרך הנדודים. כמו חיילים ואזרחים רבים שהלכו "עם אנדרס", הוא נשר בדרך. האם מת מתשישות? ממחלה זיהומית? בנקודה זו מסתיים תפקידו של גידי. כמו שזה קורה תמיד כאשר החיפושים נתקלים בהתנגדות מצידה של ההיסטוריה המאובקת.

את משימתו הוא השלים. קרול הויטש יוביל את גידי אל בני משפחה רחוקים יותר. תוך זמן קצר ר' תקבל פרטים על בן דודה, נכדו של קרול הויטש, שאותר מעבר לאוקיינוס, בארה"ב. היום כבר נוצר קשר ביניהם.

שאלות שלא נשאלו

קראו לו שפיצר. הוא היה קטן, תזזיתי ועקשן. שלמה פוזנר דיבר עליו ברגעים ספורים שבהם חזר בזיכרונו אל ימי טרום המלחמה.

אשתו ואחת מבנותיו של שלמה פוזנר. למטה: גידי פורז

KAROLINA GIBI FORZLA

בנותיו של שלמה פוזנר הופיעו בסיפור זה כאילו במקרה, בצלו של שפיצר. אילולא הכלב, יתכן שגידי, בנו של שלמה, לעולם לא היה יודע שלאביו, יליד העיר יבון'נו, הייתה משפחה בקרקוב לפני המלחמה. ואילו בהקשר של שפיצר הוא שמע שהכלב ליווה מדי בוקר את שתי בנותיו של האב אל תחנת האוטובוס ואסף אותן בדרך חזרה.

גידי תהה, מדוע בסיפור קצר זה של אביו הכלב צוין בשמו והבנות לא, אך מעולם לא שאל על שמותיהן, כמו שלא שאל על אשתו הראשונה של האב. קלט פיסות סיפורים ואחר כך שתק. כך היה מקובל אז בישראל, במשפחות פולניות שעברו את השואה, שאצלן שתיקה הפכה לדרך התייחסות הטובה ביותר אל מה שהיה.

רק אמו של גידי, מהעיר לודז' דיברה יותר. היא אבדה בעל ובן קטן, שרדה עם בתה ובאה לישראל.

בסיפורו של שלמה נשמע הד לסיפורו של קרול הויטש. עם פרוץ המלחמה שלמה ברח מפולין לברית המועצות, שם הוא נעצר והוגלה לסיביר, ואחרי "חנינה" לאזרחים הפולניים הגיע לטשקנט ואחר כך לפלשתינה.

KAROLINA PRZYBYLKA

רק כאן נודע לו שאשתו מקרקוב ובנותיו לא שרדו את השואה. כאן הכיר את אמו לעתיד של גידי ובנה אתה משפחה חדשה. גידי נולד בשנת 1948, שבוע לפני הכרזת העצמאות של ישראל.

רק אחרי מות ההורים, סיפרה אחותו שלמשפחת אמה היה לפני המלחמה בית בלודז', ולא בפניה שכוחת אל אלא ברח' פיוטרקובסקה, רחובה הראשי של העיר. גידי ביקש לבדוק אם יש סיכוי להשבתו. ההליך הוא ארוך ומפרך.

בינתיים ענפי אילן היוחסין הנוספים שהקים לצורך הליך זה חשפו את קוצר ידיעותיו. התקשר לארכיונים בפולין, הגיע למסמכים נדירים, והנה פתאום העבר המושק החל לקרום עור וגידים בצורה של שמות, מקומות ותאריכים.

גידי המופתע שמע שבעיר חולון ליד תל אביב מתגוררת בת דודתה של האם, זו שלפי הסיפורים נספתה בשואה. גידי לא סלח לעצמו שאמו חייתה שנים רבות כל כך באמונה שאיש ממשפחתה לא שרד.

את הבניין ברחוב פיוטרקובסקה גידי עדיין לא הצליח להשיב לעצמו. פירות עבודתו בהשגת מסמכים ומידע לקראת התביעה התבטאו באילן יוחסין ובו 400 בני משפחתו. באותה הזדמנות קנה לו ידידים חדשים, בירושלים, בלודז', בוורשה, בווינגטון, בכל אותם המקומות שבהם קיימים מוזיאונים, ארכיונים ומוסדות מחקר המסייעים באיתור בני משפחה.

באותה תקופה פנתה אליו אישה מבוגרת, ניצולת שואה ללא משפחה, ושאלה אם יוכל לאתר לה קרובים שנותרו בחיים. הוא מצא מספר קרובי משפחה.

או אז החליט לעזוב את העבודה בטכנולוגיית מידע ולהתחיל לעסוק בחיפושים ברמה מקצועית. היום הוא אומר שהיה בכך משום סגירת מעגל. סוף סוף הצליח להציף את השאלות שלא הציף במשך שנים, אם כי, למרבה הצער, לא הציג אותם להוריו שלו.

לחפש עד הסוף

אומרים שגידי פורז הוא הבלש ההיסטורי מספר אחד בישראל.

הוא עצמו אומר שיש לו יתרון על פני המוסדות והארכיונים הממשלתיים. "אינני מפסיק לחפש גם אם העניין נראה מראש כחסר סיכוי. בארכיונים ממשלתיים אפשר לבקש מסמכים מוגדרים. אם הם נמצאים, תוכל לעיין בהם באופן חופשי ללא תשלום. אך איש לא יוביל אותך ביד, איש לא יאמר לך היכן להמשיך לחפש במידה שלא מצאת שום דבר בארכיון הזה. לפעמים כאשר משפחות שומעות שבארכיון מסוים לא נמצא דבר, הן מוותרות על המשך החיפושים וממשיכות לחיות עם תחושת אובדן". כשפורז אומר זאת, מצלצל בדבריו ההד של סיפורו שלו.

הוא טוען שלא היה מחקר בו לא מצא לפחות בן משפחה אחד למשפחה המחפשת. אינו זוכר מצב שבו חזר ללקוח בידיים ריקות. הוא חושב שמאחר שקיים אינטרנט, מסדי נתונים ותקשורת מהירה, אין מצב שאי אפשר למצוא עקבות ולו הקלושים ביותר.

מה הוא אוהב בעבודתו במיוחד? את הרגע שבו הוא מחייג ללקוח. כי גידי מצלצל הרי בעניינים שאינם סובלים דיחוי. כשמדובר בתצלום עם טביעת בוהן, תעודת לידה שאותרה בנס, מכתב שנשלף ממחשכים. ברגעים כאלו הוא מצטמרר מהתרגשות, כי מאז שהפך לבלש הוא נהיה רגיש לדברים לא משמעותיים לכאורה. מתוך התרגשות זו קשה לו לפעמים להלביש את המידע במילים, לעבור מהתצלום/תעודת לידה/מכתב אל המסר הממשי, שבדיוק מצא להם בת דודה, דוד או חותן. קשה לו להבין איך לפעמים מהעבר השני נשמעת רק נהמה "בסדר", או שמישהו "שמח לשמוע", או "ברצון יעיף מבט".

רק פעם אחת צלצל כדי לומר שלא יהיה קשר, לבת של אישה זקנה אחת שחיפשה את משפחה במשך 70 שנים. הוא מצא לה ארבעה בני דודים, אך הם היו בגיל מופלג מדי מכדי להבין את הסיפור המסובך ולהסכים לפגוש את בת דודתם. "היא חיפשה אותם כל החיים. תמות מבלי לראות אותם" אומר בקול קטוע.

בעוד רגע מחשבתו כבר נודדת למחוזות אחרים. אל תוך מסמכים, מכתבים ותצלומים. הוא מראה כמה מהם. הנה שתי ילדות עם כלב לבן. תמונה משפחתית. אמא ובת. זו משפחתו של אביו מקרקוב לפני המלחמה. ושפיצר, הכלב הלבן ששמו מוכר.

גידי פורז לא מודה בקול רם מה הדבר שמטריד אותו. לא יגיד שבלילות מציקה לו מחשבה, שלמרות שעזר לאלפי אנשים, הרי ששמות במשפחת אביו לא הצליח עדיין לגלות.

הוא שוקע בהרהורים, גומע את הקפה שהתקרר. אומר שהוא חייב כבר לרוץ.

עליו להשיב על שאלות שהפעם הוא לא ישאיר ללא מענה.

קרולינה פשברוצקה

תרגום מפולנית: ענת זיידמן

* תורגם לעברית באופן פרטי מהשבועון הפולני היוקרתי TYGODNIK POWSZECHNY
מתאריך 2 באוגוסט, 2015